

ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

EVOLUTION OF LEGISLATIVE REGULATION OF OPERATIONAL AND INVESTIGATIVE ACTIVITIES IN UKRAINE: HISTORICAL AND LEGAL ASPECT

Федорчук М.В., ад'юнкт відділу докторантури і ад'юнктури

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Стаття присвячена комплексному дослідженню історико-правових засад формування та еволюції нормативного регулювання оперативно-розшукової діяльності в Україні від часів Київської Русі до сучасності. Актуальність обумовлена необхідністю реформування правоохоронної системи України в умовах російської збройної агресії, процесами євроінтеграції правової системи та потребою критичного осмислення національного досвіду нормотворення у сфері оперативно-розшукової діяльності для вдосконалення сучасного законодавства. Метою статті є здійснення комплексного історико-правового аналізу еволюції законодавчого регулювання оперативно-розшукової діяльності для виявлення закономірностей та тенденцій розвитку, що можуть бути використані для удосконалення чинного законодавства. Методологічну основу складають історико-правовий метод (аналіз еволюції нормативних актів), порівняльно-правовий метод (зіставлення різних періодів правового розвитку), системний метод (розгляд правового регулювання як цілісної системи) та метод правового моделювання (прогнозування тенденцій розвитку). Проаналізовано нормативно-правові акти від «Руської Правди» до КПК України 2012 року, стисло досліджено діяльність історичних та сучасних правоохоронних органів, вивчено наукові праці вітчизняних дослідників проблем оперативно-розшукової діяльності. Встановлено вісім основних етапів еволюції нормативної бази: давньоруський, литовсько-польський, козацький, імперський, національного державотворення, радянський, перехідний та сучасний періоди. Виявлено шість основних закономірностей розвитку: перехід від приватно-позовного до державно-публічного регулювання, трансформація форм нормотворення, інституціональна еволюція, демократизація, процесуалізація та міжнародна гармонізація законодавства. Доведено, що сучасна модель правового регулювання оперативно-розшукової діяльності є результатом тривалої історичної еволюції та відображає демократичну трансформацію правової системи України, спрямовану на забезпечення балансу між ефективністю протидії злочинності та дотриманням прав людини.

Ключові слова: оперативно-розшукова діяльність, нормативно-правове регулювання, історико-правовий аналіз, законодавство України, правоохоронна діяльність, державна безпека, кримінальний процес, демократизація права.

The article is devoted to a comprehensive study of the historical and legal foundations of the formation and evolution of normative regulation of operational and investigative activities in Ukraine from the times of Kyivan Rus to the present. The relevance is conditioned by the need to reform Ukraine's law enforcement system in the context of Russian armed aggression, European integration processes of the legal system, and the need for critical understanding of national experience in norm-making in the field of operational and investigative activities to improve modern legislation. The aim is to conduct a comprehensive historical and legal analysis of the evolution of legislative regulation of operational and investigative activities to identify patterns and development trends that can be used to improve current legislation. The methodological basis consists of the historical-legal method (analysis of the evolution of normative acts), comparative-legal method (comparison of different periods of legal development), systematic method (consideration of legal regulation as an integral system) and legal modeling method (forecasting development trends). The normative legal acts from "Ruska Pravda" to the Criminal Procedure Code of Ukraine 2012 were analyzed, the activities of historical and modern law enforcement agencies were studied, and scientific works of domestic researchers on operational and investigative activities were examined. Eight main stages of the evolution of the normative base have been established: Old Rus, Lithuanian-Polish, Cossack, Imperial, national state formation, Soviet, transitional and modern periods. Six main patterns of development were identified: transition from private-claim to state-public regulation, transformation of norm-making forms, institutional evolution, democratization, proceduralization and international harmonization of legislation. It has been proven that the modern model of legal regulation of operational and investigative activities is the result of long historical evolution and reflects the democratic transformation of Ukraine's legal system aimed at ensuring a balance between the effectiveness of combating crime and respect for human rights.

Key words: operational and investigative activities, normative legal regulation, historical and legal analysis, legislation of Ukraine, law enforcement activities, state security, criminal procedure, democratization of law.

Постановка проблеми. Оперативно-розшукова діяльність (далі – ОРД) як особливий вид державної діяльності відіграє ключову роль у забезпеченні національної безпеки та протидії злочинності. В умовах сучасних викликів, пов'язаних з російською збройною агресією та необхідністю євроінтеграції правової системи України, особливого значення набуває дослідження історико-правових засад формування нормативного регулювання цієї сфери.

Актуальність дослідження питання еволюції законодавчого регулювання ОРД в Україні зумовлена потребою реформування правоохоронної системи України, що вимагає глибокого розуміння історичних традицій та закономірностей розвитку правового регулювання цієї сфери діяльності. Критичне осмислення національного досвіду дозволить уникнути повторення помилок минулого та запозичити ефективні правові механізми. Процес адаптації українського законодавства до європейських стандартів також потребує системного аналізу еволюції

вітчизняного нормотворення. Сучасні загрози національній безпеці, включаючи кібертероризм, організовану транскордонну злочинність та гібридні методи ведення війни, актуалізують потребу в удосконаленні правових механізмів протидії злочинності.

Мета статті полягає у комплексному аналізі історико-правових засад формування та розвитку нормативного регулювання оперативно-розшукової діяльності в Україні для виявлення об'єктивних закономірностей та тенденцій розвитку, що можуть бути використані для науково обґрунтованого вдосконалення сучасного законодавства та підвищення ефективності правового регулювання у цій сфері.

Методологічну основу становлять історико-правовий метод (аналіз еволюції нормативних актів), порівняльно-правовий метод (зіставлення різних періодів), системний метод (розгляд як цілісної системи) та метод правового моделювання (прогнозування тенденцій).

Декларація про використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті використовувалася штучний інтелект Claude Sonnet 4 (Anthropic) для систематизації початкових положень та структурування логічної послідовності викладу матеріалу. Всі правові оцінки, аналіз літературних джерел, нормативних актів та наукові висновки сформульовані виключно автором. Автор несе повну відповідальність за достовірність та оригінальність дослідження питань статті згідно з принципами академічної доброчесності, визначеними статтею 42 Закону України «Про освіту» (№ 2145-VIII від 05.09.2017) та Концепцією розвитку штучного інтелекту в Україні до 2030 року (Розпорядження КМУ № 1556-р від 02.12.2020).

Стан наукової розробки питання характеризується певною фрагментарністю досліджень. Окремі аспекти історії правового регулювання ОРД в Україні розглядали Р. Дуброва, В. Зубенко та Л. Родік, О. Климчук, О. Лебедев, І. Літвінова, А. Саковський, О. Тимошук та інші науковці. Водночас комплексного історико-правового дослідження еволюції законодавчого регулювання ОРД від найдавніших часів до сучасності, яке б охоплювало всі етапи розвитку та виявляло системні закономірності, не проводилося.

Дослідження нормативно-правового забезпечення діяльності оперативно-розшукових підрозділів неможливе без ґрунтовного аналізу історичних витоків та еволюції правових засад ОРД на українських землях. Звернення до історико-правового досвіду є не даниною науковій традиції, а необхідною передумовою для розуміння сучасного стану правового регулювання цієї специфічної сфери державної діяльності, виявлення закономірностей її розвитку та прогнозування можливих напрямків удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Формування нормативної бази оперативно-розшукової діяльності на українських землях розпочалося в епоху Київської Русі з появою «Руської Правди» – першого систематизованого правового кодексу. Як слушно зазначає Р. Дуброва, «Руська Правда стала основою для нормативного регулювання розшуку й у середні віки» [1, с. 220]. Цей унікальний пам'ятник права заклав фундаментальні принципи розшукової діяльності, які в трансформованому вигляді простежуються і в сучасному законодавстві.

Давньоруський період характеризувався приватно-позовним характером судового вирішення конфліктів, коли встановлення злочинця покладалося на потерпілого. Використовувалися такі процедури як «заклич» (публічна заява про злочин), «звід» (очна ставка), «гоніння сліду» (переслідування злочинця по залишених слідах) [1, с. 220]. Особливе значення мав інститут «дикої вири», коли територіальна громада несла колективну відповідальність за вбивство, вчинене невідомим злочинцем [2, с. 104]. Такий механізм стимулював громаду до активного пошуку винних осіб та здійснення внутрішнього контролю за порядком.

Важливим було й те, що Руська Правда враховувала психологічний стан особи в момент вчинення злочину. Стаття 62 враховувала стан сп'яніння та відсутність умислу при визначенні відповідальності, що вказує на існування певних процедур з'ясування обставин правопорушення – невід'ємної складової розшукової діяльності [2, с. 105].

Важливим аспектом, що має значення для розуміння генези ОРД, є диференційований підхід до різних категорій населення та специфіка контролю за їхньою поведінкою. Особливо це стосується холопів, закупів та смердів, чий дії підлягали особливому нагляду з боку власників. Згідно зі статтею 46 Руської Правди, за злочини холопів відповідальність несли їхні власники, які мали «подвійно платити позивачеві за шкоду» [3, с. 105]. Така система передбачала необхідність постійного спостереження за підлеглими особами та запобігання вчиненню ними про-

типравних дій, що можна вважати прообразом превентивної функції сучасної ОРД.

Наступний етап пов'язаний з входженням українських земель до складу Великого князівства Литовського. Литовський Статут 1529 року значну увагу приділив судово-процесуальному праву, передбачивши систему центральних і місцевих судів [4, с. 4]. Це свідчить про еволюцію від загальних приписів до більш деталізованого процесуального регулювання. У міру централізації держави відбувається інституціоналізація розшукової функції – з'являються спеціальні посадові особи: намісники, волостилі, сищики. Важливою віхою стало створення у 1539 році Розбійного наказу як центрального органу кримінальної поліції [1, с. 220].

Соборне уложення 1649 року забезпечило розширення розшукової сфери та встановило обов'язок усіх підданих повідомляти про державні злочини. Створення Наказу таємних справ у 1654 році «сприяло розвитку та вдосконаленню неофіційних секретних методів розслідування, які згодом переносяться у сферу боротьби із загальнокримінальною злочинністю» [1, с. 221].

Входження українських земель до складу Російської імперії суттєво вплинуло на розвиток оперативно-розшукової справи. Ключовим моментом стало запровадження розшукового характеру процесу наприкінці XVII століття.

Козацька доба демонструє унікальний приклад правоохоронної системи, побудованої переважно на звичаєвому праві. Центральною фігурою був військовий осавул, функції якого дослідники порівнюють з повноваженнями міністра внутрішніх справ. Він проводив слідство, контролював виконання судових вироків, очолював команди з підтримання громадського порядку. Показово, що у 1762-1764 роках з'являються перші писані акти про боротьбу зі злочинністю, що свідчить про усвідомлення козацькою старшиною необхідності формалізації правоохоронних процедур [5, с. 63].

Кардинальні зміни відбулися з входженням українських земель до складу Російської імперії. Епоха Петра I ознаменувалася створенням «регулярної поліції – спеціального апарату, відділеного від загальноадміністративних органів державного управління» [1, с. 221; 5, с. 66]. Важливими віхами цього періоду були:

- Царський указ 1695 року, що вимагав «про ворів і розбійників провідувати таємно всякими мірами»;
- Створення 1718 року Таємної канцелярії розшукових справ;
- Статут благочиння 1782 року, який розмежував судову владу та слідчо-розшукову функцію.

У цей період Запорозька Січ демонструє унікальний приклад правоохоронної системи, побудованої переважно на звичаєвому праві. Лише в останні роки існування Січі певні положення законодавства дістали письмове оформлення. Показово, що у 1762–1764 роках з'являються перші писані акти про боротьбу зі злочинністю. Зокрема, було «делано письменное и круговое обязательство впредь в войске запорожском всегда содержать и сохранять нерушимо утвержденные прежним войсковым приговором добрые порядки» [5, с. 63]. Вважаю, це свідчить про усвідомлення козацькою старшиною необхідності формалізації правоохоронних процедур.

Імперський період (до 1917 року) характеризувався функціонуванням розгалуженої системи оперативно-розшукових органів у межах загальноімперського правового поля.

Особливо важливим став Закон «Про організацію розшукової частини» від 6 липня 1908 року, який «має найбільше значення в історії карного розшуку нашої держави, оскільки вперше на законодавчому рівні оперативно-розшукова діяльність була виділена в самостійну функцію правоохоронних органів» [1, с. 223]. За царату в Україні функціонували сискні відділення у Києві, Харкові, Одесі

та інших містах. Координаційні функції здійснювало 8-е діловодство Департаменту поліції, а методологічною основою слугувала Інструкція «Чинам сыскных отделений» від 1910 року [6, с. 55].

Єдиного нормативного документа, який би регламентував діяльність розшукових відділень, створених при канцеляріях градоначальників Києва, Харкова, Одеси, не існувало – «інструкції з діяльності цих підрозділів поліції ухвалювали на місцях» [7, с. 119]. Централізована регламентація з'явилася лише з прийняттям Зведення правил та Інструкції філерам Летючого загону та філерам Розшукових та Охоронних Відділів від 31 жовтня 1902 року. Законодавче закріплення діяльності кримінальної розшукової поліції відбулося у 1907 році через прийняття Закону Російської імперії «Про організацію розшукової частини».

Революційні події 1917 року призвели до руйнування існуючих правоохоронних структур. Тимчасове положення про міліцію від 14 березня 1917 року визначило міліцію як виконавчий орган державної влади на місцях. Водночас спостерігалися спроби збереження оперативно-розшукової функції – міністр внутрішніх справ пропонував не скасовувати розшукові відділення, а передати їх Міністерству Юстиції [6, с. 6–7].

Водночас спостерігалися спроби збереження оперативно-розшукової функції. Зокрема, 16 квітня 1917 року міністр внутрішніх справ запропонував губернським комісарам «існуючі в деяких місцевостях розшукові відділення, що видали карним розшуком, не скасовувати, а передати їх в найближчому будучому Міністерству Юстиції» [8, с. 7].

Період Української держави гетьмана Скоропадського (1918 рік) означав якісно новий етап у формуванні національної нормативної бази. Створення Департаменту Державної варти започаткувало системну розбудову національних правоохоронних органів. Статут від 13 серпня 1918 року визначив широке коло повноважень, включаючи попередження злочинств і охорону громадської безпеки. Особливу увагу приділялося розбудові карно-розшукової варти, для якої було розроблено детальну організаційну структуру. Проте оперативні розробки здійснювалися за російською інструкцією 1910 року [6, с. 49], що свідчить про перехідність цього етапу.

Важливим аспектом цього періоду стала розробка спеціальних інструкцій для конкретних напрямків діяльності. Зокрема, 18 жовтня 1918 року І. Кістяківський підписав таємну інструкцію «Про боротьбу з бандитизмом», яка визначала «функції і дії службовців різних підрозділів варти в ході оперативних перевірок у м. Києві». Директорія Української народної республіки намагалася створити Корпус Державної Жандармерії безпеченства за австрійським зразком, однак політична нестабільність завадила реалізації цих планів.

Після встановлення радянської влади розпочався процес формування нової системи органів державної безпеки. Важливою особливістю стало скасування на початку 1920 року інституту попереднього слідства, що призвело до об'єднання оперативно-розшукової і слідчої діяльності [9, с. 27–35]. Це негативно вплинуло на ефективність як досудового розслідування, так і оперативно-розшукової роботи.

Радянський період 1920-х років характеризується відновленням нормативного регулювання через відомчі акти. Період становлення революційної законності (1921–1922 роки) знаменувався кардинальною зміною підходів. Нова економічна політика вимагала упорядкування соціальних відносин на правових засадах. Поштовхом стала резолюція XI конференції РКП(б) про курс на революційну законність [10, с. 162].

Реформа судово-правової системи 1922 року створила організаційно-правовий фундамент для діяльності опера-

тивно-розшукових підрозділів. В УРСР були розроблені та затверджені кримінальний і кримінально-процесуальний кодекси, що заклали правові основи для регламентації ОРД. Принципове значення мало створення державної прокуратури 1922 року, яка здійснювала нагляд за органами дізнання, включаючи ОДПУ [10, с. 163].

У 1922 році ВУЧК було реформовано в Державне політичне управління (далі – ДПУ) УРСР, методи роботи якого змінилися мало. ДПУ отримало повноваження на винесення позасудових вироків, контроль за політичною ситуацією, включаючи перлюстрацію кореспонденції. У 1923 році ДПУ перетворено в Об'єднане державне політичне управління при Раднаркомі СРСР [10, с. 167].

Період дії Народного комісаріату внутрішніх справ (далі – НКВС) (1934–1941 роки) характеризувався злиттям органів державної безпеки з НКВС та посиленням каральної спрямованості. Цей період позначився відсутністю чіткого розмежування між ОРД та політичними репресіями, що негативно вплинуло на правове регулювання [11, с. 240].

Оперативно-доказовий період (1958–1991 рр.) став важливим у становленні нормативної бази. Саме в цей час у наукових колах виникає термін «оперативно-розшукова діяльність», який включав «пошукові та пошуково-розвідувальні заходи, спрямовані на розкриття злочинів, а також на виявлення осіб, які замислюють вчинити злочин або готуються до нього, з метою запобігання їм, їх попередження або припинення» [12, с. 222]. Кримінально-процесуальний кодекс (далі – КПК) УРСР 1960 року став переломним моментом – вперше у радянському законодавстві закріпив правові основи використання результатів ОРД у кримінальному процесі, регламентувавши обов'язки органів дізнання щодо проведення оперативно-розшукових заходів. Це створило передумови для подальшої легалізації ОРД.

Революційні зміни відбулися з проголошенням незалежності України. 18 лютого 1992 року був прийнятий перший Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», що стало історичним кроком. Вперше з'явився відкритий нормативно-правовий акт, що регулює таємну роботу спецслужб. Разом із Законом «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (1993 р.) це поставило розшукову діяльність на правову, цивілізовану основу.

Проте залишалася суттєва проблема – відсутність відповідних змін у КПК 1960 року створювала правову колізію та унеможливлювала ефективне використання матеріалів ОРД у кримінальному судочинстві. Життя показало недосконалість законодавства, що виливалося у погіршення оперативної обстановки та зростання злочинності.

Якісно новий підхід запровадив КПК України 2012 року, який започаткував тенденції зближення ОРД та кримінального процесу відповідно до світової практики. Введення інституту негласних слідчих (розшукових) дій фактично інтегрувало оперативно-розшукові заходи в кримінальний процес, забезпечивши їх процесуальну форму та можливість використання результатів як доказів. Це завершило тривалий процес легалізації та процесуалізації ОРД.

У 2016 році було зареєстровано законопроект №4778 [13] для усунення прогалин і приведення законодавства у відповідність до КПК та практики ЄСПЛ, але прийнято його не було, що залишило актуальними питання вдосконалення правового регулювання.

Аналіз історичної еволюції дозволяє виявити основні закономірності розвитку:

– по-перше, поступовий перехід від приватно-позовного до державно-публічного регулювання, що відображає еволюцію від архаїчних форм до інституціоналізованих механізмів;

– по-друге, трансформація форм нормотворення від усного до письмового права, від фрагментарних норм до системного регулювання;

– по-третє, інституціональна еволюція від окремих посадових осіб до спеціалізованих органів з професійним персоналом;

– четверта закономірність – демократизація правового регулювання, особливо яскраво проявлена в період незалежності через перехід від закритого відомчого до відкритого законодавчого регулювання;

– п'ята – процесуалізації ОРД через інтеграцію в кримінальний процес з дотриманням процесуальних гарантій;

– шоста – міжнародна гармонізація національного законодавства відповідно до європейських стандартів.

Водночас виявлено негативні тенденції, а саме періодичне посилення каральної спрямованості (особливо в радянський період), недостатність правового контролю за діяльністю оперативних підрозділів, повільність адаптації до нових викликів.

Комплексне історико-правове дослідження еволюції законодавчого регулювання оперативно-розшукової діяльності в Україні дозволяє сформулювати систему взаємопов'язаних **висновків**.

1. Історична еволюція характеризується складною багатовіковою трансформацією від елементарних форм розшукової діяльності до сучасної інтегрованої системи правового регулювання.

2. Встановлено вісім основних етапів: давньоруський, литовсько-польський, козацький, імперський, національного державотворення, радянський, перехідний та сучасний, кожен з яких відображав відповідний рівень розвитку державності та правосвідомості.

3. Ключові нормативно-правові акти стали віхами у формуванні правових засад ОРД: «Руська Правда» заклала процедури розшуку, Закон 1908 року вперше виділив ОРД у самостійну функцію, Закон 1992 року здійснив демократичну революцію в регулюванні, КПК 2012 року завершив процес процесуалізації.

4. Виявлено шість фундаментальних закономірностей: перехід від приватно-позовного до державно-публічного регулювання, трансформація форм нормотворення, інституціональна еволюція, демократизація, процесуалізація та міжнародна гармонізація.

Практичне значення вивчення еволюції законодавчого регулювання ОРД в Україні полягає у можливості використання виявлених закономірностей для вдосконалення чинного законодавства, адаптації до європейських стандартів, формування правових механізмів протидії новітнім загрозам національній безпеці.

Сучасні виклики законодавчого регулювання ОРД включають необхідність адаптації до умов гібридної війни, кіберзагроз, транскордонної злочинності. Перспективними напрямками є розвиток міжнародного співробітництва, врегулювання використання новітніх технологій, забезпечення балансу між потребами безпеки та захистом приватності.

Таким чином, історико-правовий аналіз засвідчує, що сучасна модель правового регулювання ОРД є результатом тривалої еволюції та відображає прагнення до побудови правової системи, що відповідає демократичним стандартам та забезпечує ефективну протидію загрозам національній безпеці. Врахування історичного досвіду є необхідною передумовою для подальшого вдосконалення законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дуброва Р. Екскурс в історію виникнення правової бази й розвитку оперативно-розшукових і слідчих підрозділів в Україні. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2015. С. 219–223. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2015/6/49.pdf> (дата звернення: 02.07.2025).
2. Ворона В. С. Характерні особливості призначення кримінального покарання за часів Київської Русі. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. 2018. С. 104–106. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konfi/30_11_2018/pdf/48.pdf (дата звернення: 01.07.2025).
3. Літвінова І. Ф. Деякі історичні аспекти оперативно-розшукової діяльності. *Юридичний вісник*. 2019. № 3 (52). С. 145–150.
4. Єднак В. М. Історичний розвиток реформування системи правоохоронних органів в Україні (з давніх часів до утворення СРСР). *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Т. 3, № 2 (23). С. 3–6.
5. Зубенко В. В., Родік Л. М. Історичні аспекти становлення оперативно-розшукової і слідчої діяльності. *Судова та слідча практика в Україні*. 2016. № 1. С. 62–70.
6. Тимошук О. В. Охоронний апарат української держави (квітень-грудень 1918 р.) : монографія. Харків : Ун-т внутр. справ, 2000. 462 с.
7. Стрижак В. О. Історія становлення та розвитку пошукової діяльності оперативних підрозділів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 4 (ч.2). С. 118–121. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2018/4/part_2/30.pdf#page=2.00 (дата звернення: 01.07.2025).
8. Веденєєв Д. В. 3 історії діяльності зафронтових опергруп органів державної безпеки під час визволення України від нацистських загарбників. *Державна безпека України*. 2005. № 1 (3). С. 165–169.
9. Окіпнюк В. Т. Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів органів державної безпеки радянської України. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України* : Серія «Право». 2012. № 173 (ч. 3). С. 27–35.
10. Греченко В. А., Ярмиш О. Н. Україна у добу «раннього тоталітаризму (20-ті роки XX ст.)» : монографія. Харків : НУВС, 2001. 276 с.
11. Романов М. С. Історико-правовий аспект контррозвідувального режиму на території України у передвоєнний період (1930–1940 роки). *Науковий вісник НА СБ України*. 2013. № 49. С. 232–241.
12. Саковський А. А. Історико-правові передумови законодавчого врегулювання оперативно-розшукового документування в Україні. *Юридична наука*. 2020. Т. 2, № 4 (106). С. 218–225. URL: <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-106-4-2.27> (дата звернення: 01.07.2025).
13. Про оперативно-розшукову діяльність (Проект) : Закон України № 4778 від 03.06.2016. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webprg> (дата звернення: 04.07.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.08.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 23.09.2025
Дата публікації: 26.09.2025